04/12/2019

Το έθιμο της Βαρβάρας στη Θράκη

/ Ορθόδοξες Προβολές

Το έθιμο της Βαρβάρας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λαϊκής λατρευτικής παράδοσης της Θράκης. Κάθε φορά που ξημερώνει η 4η Δεκεμβρίου, η μνήμη όλων γυρίζει πίσω σε εκείνα τα κρύα πρωινά που ανοίγαμε τα μάτια μας και μας περίμεναν τα μπολ με την αχνιστή Βαρβάρα και το σπίτι μοσχοβολούσε σουσάμι και κανέλα.

Η Αγία Βαρβάρα θεωρούνταν από τους κατοίκους της Θράκης προστάτιδα των παιδιών από τις κακές παιδικές ασθένειες και ιδιαίτερα της ευλογιάς, που προκαλούσε πολλούς θανάτους στον παιδικό πληθυσμό. Γι’ αυτό καθιέρωσαν στη γιορτή της, για να την “γλυκάνουν” να μοιράζουν γλυκό, που το ονόμασαν “Βαρβάρα”.

Στη Μικρά Ασία συναντάμε τις μελόπιτες, πανσπερμία, την έκθεση στο τρίστρατο (όλα αυτά είναι συνδεδεμένα πιο πολύ με την λατρεία της αρχαίας θεάς Εκάτης).

Η σημαντικότερη όμως λαογραφική και Πανελλήνια προσφορά προς την Αγία Βαρβάρα είναι τα εορταστικό κολυβόζουμο ή σπερνά, που αλλιώς λέγονται και “Βαρβάρα”. Προσφέρονται στην ωραία Αγία για να κρατήσει τα πρόσωπα όλων ωραία και μακριά από τις δυσμορφίες της ευλογιάς. Γι’ αυτό, σύμφωνα με το έθιμο θα φάνε όλοι από τη “Βαρβάρα” και θα μοιράσουν και στους άλλους. Θα έλεγε

κανείς μια κοινωνία αμυντικής αλληλεγγύης.

Το έθιμο της Βαρβάρας όπως είναι γνωστό σε όλους μας ήταν πολύ διαδεδομένο στην περιοχή της Θράκης και στην Ανατολική Μακεδονία. Πρέπει να είναι συνδεδεμένο με την προβολή της θεραπευτικής ιδιότητας της Αγίας στην αρρώστια της ευλογιάς, αλλά και με την παραγωγή του σιταριού, τόσο απαραίτητου για την παρασκευή του πολύτιμου ψωμιού.

Πως όμως ξεκίνησε το έθιμο της Βαρβάρας στη Θράκη;

Υπάρχουν οι εκδοχές που λένε ότι σε δύο περιπτώσεις που δηλητηριάστηκε το ψωμί και άλλα τρόφιμα από εχθρούς της χριστιανοσύνης, τους Τούρκους σε μια περίπτωση, τον πατέρα της Αγίας στην άλλη, η επέμβαση της Αγίας Βαρβάρας ήταν άμεση.

Παρουσιάστηκε στον ύπνο κάποιας γυναίκας και προειδοποίησε τους πιστούς να μην φάνε από το δηλητηριασμένο ψωμί, αλλά να βράσουν σιτάρι και ότι άλλο βρισκόταν στα σπίτια εκείνη την περίοδο (συνήθως ξηροί καρποί και αποξηραμένα φρούτα), για να περάσουν τις δύσκολες μέρες του χειμώνα. Έτσι έγινε η πρώτη “Βαρβάρα”.

Μια άλλη εκδοχή είναι αυτή που συνδέεται όπως είπαμε με τη λατρεία της Αρχαίας θεάς, της Εκάτης. Στην αρχαία Θράκη η παραγωγή του σιταριού αποτελούσε βασική οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων. Γιόρταζαν στις αρχές του χειμώνα τα “Εκαταία” προς τιμήν της θεάς Εκάτης.

Αυτή την εποχή οι αποθήκες των σπιτιών ήταν γεμάτες σιτάρι που είχαν θερίσει το καλοκαίρι, καθώς και άλλα προϊόντα, όπως ξηρά σύκα, σταφίδες, καρύδια κλπ, που διατηρούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Με αυτά τα υλικά παρασκεύαζαν το Εκαταίο Δείπνο. Η “Βαρβάρα” πιθανόν αντικατέστησε το Εκαταίο Δείπνο, που προσέφεραν στη θεά ζητώντας να προστατεύει τους ίδιους κατά τη διάρκεια του χειμώνα, αλλά και το σιτάρι που είχαν σπείρει λίγο πριν, στο τέλος του φθινοπώρου.

Όποια εκδοχή και αν δεχθεί ο καθένας, το έθιμο της Βαρβάρας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λαϊκής λατρευτικής παράδοσης της Θράκης και συνεχίζεται αδιάκοπα στο πέρασμα των αιώνων.

Και κάθε φορά που ξημερώνει η 4η Δεκεμβρίου, η μνήμη όλων γυρίζει πίσω σε εκείνα τα κρύα πρωινά που ανοίγαμε τα μάτια μας και μας περίμεναν οι σουπιερίτσες (μπολ τα λέμε σήμερα) με την αχνιστή Βαρβάρα και το σπίτι μοσχοβολούσε σουσάμι και κανέλα.

Στη Θράκη χρησιμοποιούν εννέα είδη για την παρασκευή της Βαρβάρας. Σιτάρι, αμύγδαλα, καρύδια, ρόδια, σταφίδες, κανέλα, σουσάμι, ταχίνι και φρούτα ψιλοκομμένα, κυρίως μήλα σκληρά. Στην περιοχή της Μακράς Γέφυρας και της Αδριανούπολης για γούρι έριχναν μέσα 3 έως 4 κουκιά και όποιος τα έβρισκε θεωρούνταν καλότυχος.

Η "Βαρβάρα" παρασκευάζονταν την παραμονή της εορτής της Αγίας Βαρβάρας και μοιράζονταν ανήμερα της γιορτής της πρωί – πρωί.

Και τότε έβλεπες από κάθε σπίτι να βγαίνουν παιδιά, κρατώντας στα χέρια τους από το χερουλάκι τσίγκινα δοχεία με το γλυκό κολυβόζουμο και να το μοιράζουν στα σπίτια της γειτονιάς, απ' όπου επίσης έπαιρναν τη δική τους "Βαρβάρα" και την πήγαιναν χαρούμενα στο σπίτι τους. Ήταν εκείνη η μέρα γιορτή για τα παιδιά και κάθε χρόνο την περίμεναν με μεγάλη χαρά, διηγούνται με συγκίνηση ακόμη και σήμερα οι μεγαλύτεροι.

Η ατμόσφαιρα σ' όλο το χωριό ήταν εορταστική. Το σπίτι έπρεπε οπωσδήποτε να λάμπει από καθαριότητα και να είναι πανέτοιμο να δεχτεί κάθε επισκέπτη. Σ' ένα μεγάλο πανηγύρι στην καρδιά του Χειμώνα εξελίσσονταν τελικά η γιορτή της Αγίας Βαρβάρας στη Θράκη, με τη Θρακιώτισσα γυναίκα φορώντας την παραδοσιακή θρακιώτικη φορεσιά να πρωτοστατεί στο όλο σκηνικό.

Επί πλέον, ο λαός μας συνέδεσε την ημέρα της γιορτής της Αγίας Βαρβάρας με τον ερχομό του χειμώνα και το κρύο που όλο και δυναμώνει: «Η Αγία Βαρβάρα βαρβαρώνει, ο Άη Σάββας σαβανώνει κι ο Άη Νικόλας παραχώνει» ή «Αγιά Βαρβάρα μίλησε και Σάββας απεκρίθη, ο Άη Νικόλας έφτασε με χιόνια φορτωμένος».

Γι' αυτό από τα παλιά χρόνια η γιορτή της Αγίας Βαρβάρας ήταν το χρονικό σημείο που σταματούσαν οι γεωργικές ασχολίες, αλλά και οι φροντίδες που είχαν σχέση με την καθαριότητα των σπιτιών. Και τις μεγάλες νύχτες του Δεκέμβρη οι γιορτές των Αγίων της εκκλησίας μας έδιναν την ευκαιρία στους ανθρώπους να ανταλλάξουν επισκέψεις και να απολαύσουν τη ζεστασιά των καλοστρωμένων σπιτικών.

Με πληροφορίες από Σύλλογο Θρακών Μαγνησίας και Θρακική Εστία Βέροιας

Πηγή: Alexandroupoli Online